

บทความ

‘ทำไมจึงต้อง’ คำถามที่หนู..ไม่ยากตอบ: ว่าด้วยประสบการณ์การคุมกำเนิด จากมุมมองของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน

วาทีนีย์ วิชัยยา

คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

* บทความนี้ปรับข้อมูลส่วนหนึ่งมาจาก วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่อง “แม่วัยรุ่น: ประสบการณ์ชีวิต เพศภาวะ และเพศวิถี (2556) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ภายใต้โครงการทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2556 (รุ่นที่ 9).

**“Why Young and Pregnant?”:
Adolescent mothers and their views on contraception**

Watinee Wichaya
Faculty of Sociology and Anthropology, Thammasat University

ABSTRACT

This article focuses on the lived experiences of female high-school and university students who become pregnant and how they negotiate through their experiences of being adolescent mothers. I discuss their perceptions and experiences of contraception in relation to socio-cultural conditions, which are more contingent than gross stigmatization of the girls as lacking knowledge about contraception, irresponsible, and unrestrained. The study has found that adolescent mothers have decent knowledge of contraception; however, since contraception is not only about biological reproduction, their contraceptive choices and practices should also be considered in relation to gender issues and patriarchal values.

keywords

adolescent mothers, adolescent pregnancy, contraception, gender, sexuality

บทคัดย่อ

บทความนี้สนใจประสบการณ์การคุมกำเนิดของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน รวมทั้งการให้ความหมายต่อประสบการณ์เหล่านั้น โดยพยายามเสนอภาพการคุมกำเนิดของวัยรุ่นหญิงที่สัมพันธ์กับเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมมากกว่าที่จะตัดสินพวกเธอดังเช่นที่สังคมมักมองวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในลักษณะเหมารวมว่าไม่คุมกำเนิด ขาดความรู้เรื่องการคุมกำเนิดและการป้องกันการตั้งครรภ์ “ขาดความรับผิดชอบ” หรือ “ใจแตก” ผู้เขียนพบว่าวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์พอมีความรู้เรื่องการคุมกำเนิดและการป้องกันการตั้งครรภ์ขณะเดียวกัน การคุมกำเนิดก็ไม่ใช่ประเด็นทางชีววิทยาและการเจริญพันธุ์เท่านั้น แต่ยังมีมิติของเพศภาวะและบรรทัดฐานทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

คำสำคัญ

การคุมกำเนิด, การตั้งครรภ์ในวัยเรียน, เพศภาวะ, เพศสถานะ, แม่วัยรุ่น

บทนำ: ว่าด้วยการคุมกำเนิด และการตั้งครรภ์ใน “วัยรุ่น”

“ชิงสุกก่อนห่าม”

ท้องก่อนสาว	อี้อ้าวไปทั้งบาง
ท้องวัยรุ่น	วุ่นกันไปทั้งบ้าน
ท้องก่อนแต่ง	แหล่งนินทาทั้งเมือง
แท้งก่อนคลอด	แม่ลูกไม่ปลอดภัย
คลอดก่อนกำหนด	ก็ประชดว่า “แต่งหลังท้อง”
คลอดตามกำหนด	จึงจะหมดความกังวล

อนุศักดิ์ คงมาลัย

(อ้างถึงใน ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ 2555, 12)

จากคำกลอนข้างต้นที่ปรากฏในรายงานสภาวะการมีบุตรของวัยรุ่นไทย ประจำปี พ.ศ. 2554 เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นว่า การตั้งครรภ์ก่อนแต่งงาน รวมทั้งการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ถูกมองว่าส่งผลกระทบต่ออย่างน้อย 2 ประการหลักๆ ได้แก่ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ในฐานะที่มีส่วนให้เกิดภัยทางสุขภาพแก่แม่และเด็ก และการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ในฐานะปัญหาสังคม กล่าวคือ ในทางการแพทย์ การตั้งครรภ์ในขณะที่แม่มีอายุน้อยถูกมองว่า อาจทำให้แม่และเด็กมีความเสี่ยงทางสุขภาพร่างกายและจิตใจมากขึ้น เช่น ข้อมูลในประเทศกำลังพัฒนาชี้ว่า อัตราการเสียชีวิตของแม่ที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปี สูงกว่าในแม่ที่มีอายุ 18-25 ปี ถึง 2-5 เท่า และเด็กที่คลอดจากแม่ที่มีอายุน้อย จะมีความเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยและเสียชีวิตที่มากขึ้น (เลอชัย ศรีเงินยวง 2552, 4) นอกจากผลพวงด้านสุขภาพแล้ว การตั้งครรภ์ในขณะที่แม่มียังมีอายุน้อย ยังมักถูกมองว่าเป็นปัญหาสังคม และอาจนำมาซึ่งปัญหาสังคมอื่นๆ ตามมา เช่น การหยุดเรียน ลาออกจากสถานศึกษา การไม่มีงานทำ การทำแท้ง โดยเฉพาะการทำแท้งในสภาวะที่ไม่ปลอดภัย เป็นต้น

จากข้างต้น “การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร” “การอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงาน” “การตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์” “การตั้งครรรภ์ในวัยรุ่น” “การทำแท้ง” จึงเป็นปรากฏการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอยู่ ซึ่งล้วนแต่เป็นประเด็นที่มีความสนใจกันอย่างกว้างขวางในวงการวิชาการทั้งในสาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์และสังคมศาสตร์ โดยทั่วไปแล้วมองว่า การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ตั้งใจ รวมถึงการมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ได้ป้องกัน เช่น การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด การใช้ถุงยางอนามัย มีอิทธิพลส่งเสริมให้เกิดการตั้งครรรภ์ไม่พึงประสงค์ และอาจนำไปสู่การทำแท้ง ในทางวิชาการจึงมีการศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิด พฤติกรรมที่มีต่อการใช้การคุมกำเนิดประเภทต่างๆ ในกลุ่มวัยรุ่น/นักเรียน/นักศึกษา (พรทิพย์ มีชัย และคณะ 2556; วิฑิตพร อิงคदारวงศ์ และคณะ 2553) กันอย่างมาก ขณะเดียวกันก็ปรากฏโครงการต่างๆ ทั้งจากภาครัฐและเอกชนในเชิงปฏิบัติการ ที่พยายามส่งเสริมสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่น เพื่อสร้างหลักประกันทางด้านสุขภาพกาย ใจ และสังคมให้กับวัยรุ่น โดยเฉพาะการป้องกันวัยรุ่นจากปัญหาการตั้งครรรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ การทำแท้ง โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เอชไอวี-เอดส์ โรคติดเชื้อในระบบสืบพันธุ์ เป็นต้น (ลือชัย ศรีเงินยวง 2552, 4)

บทความนี้สนใจว่าวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรรภ์ในวัยเรียนมีประสบการณ์การคุมกำเนิดก่อนการตั้งครรรภ์อย่างไร รวมทั้งให้ความหมายต่อประสบการณ์ชีวิตนั้นอย่างไร ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับในวงกว้างว่า “วัยรุ่น” (adolescent) เป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านของชีวิต ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา จิตวิทยา และสังคม โดยใช้อายุของบุคคลเป็นเกณฑ์ และพบการนิยามวัยรุ่นที่หลากหลาย เช่น กองทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (United Nations Children’s Fund: UNICEF) กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (United Nations Population Fund: UNFPA) และองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) นิยามว่า “วัยรุ่น” คือคนที่มีอายุอยู่ในช่วงระหว่าง 10-19 ปี ขณะที่ “เยาวชน” (youth) มีอายุระหว่าง 15-24 ปี (Borise 2009, 5-6; Adolescent Development And Participation Unit 2006, 1-3) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากบทความนี้พยายามนำเสนอภาพการคุมกำเนิดของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรรภ์ในวัยเรียน ซึ่งมีตำแหน่งแห่งที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมวัฒนธรรม และไม่ได้มองวัยรุ่นหญิงในฐานะปัจเจกบุคคล (individual) ที่โดดเดี่ยว หากแต่สนใจศึกษาว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนหล่อหลอมประสบการณ์การคุมกำเนิดก่อนที่จะมีการตั้งครรรภ์ของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรรภ์ในวัยเรียนหรือไม่ อย่างไร ผู้เขียนจึงเลือกใช้คำว่า “วัยรุ่นหญิง” และ “แม่วัยรุ่น”

ตามความเหมาะสมของข้อความบริบท โดยใช้คำว่า “แม่วัยรุ่น” แทนผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์แรก ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรี ได้ให้กำเนิดบุตรแล้ว และปัจจุบันอายุไม่เกิน 27 ปี¹

ผู้เขียนศึกษาประสบการณ์ของ “แม่วัยรุ่น” โดยใช้วิธีการศึกษาประวัติชีวิต (life history) เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ร่วมกับอาศัยการสังเกตการณ์ (observation) การแสดงออกทั้งที่ผ่านภาษาคำพูด (verbal communication) รวมทั้งผ่านภาษาท่าทาง (non-verbal communication) เช่น การพยายามสังเกตอาการ สีหน้า ท่าทาง และอารมณ์ของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบไปพร้อมกับการสัมภาษณ์ด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากผู้เขียนตระหนักว่า ความรู้สึกนึกคิดของผู้คนไม่ได้แสดงออกผ่านทางคำพูดแต่เพียงอย่างเดียว โดยการศึกษาประวัติชีวิตนั้นเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เขียนได้รับข้อมูลที่แสดงถึงอิทธิพลที่ส่งผลต่อวิถีคิด อารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมของแม่วัยรุ่นในแต่ละช่วงชีวิต ดังที่ ยศ สันตสมบัติ (2545, 80-81) กล่าวว่า ประวัติชีวิตใช้ทำความเข้าใจประสบการณ์ชีวิตของบุคคลอื่น ภายในบริบทสังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และนำเสนอประสบการณ์เหล่านั้นในรูปแบบตัวบท (text) เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และการแสดงออกของบุคคลเหล่านั้นให้ผู้อื่นทราบ ประวัติชีวิตจึงใช้ในการทำความเข้าใจมนุษย์ด้วยการแปลประสบการณ์ และค้นหาความหมายของประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลแสดงออกมาเป็นตัวบท การศึกษาโดยใช้ประวัติชีวิตแม้จะมีข้อดี แต่ก็มีข้อจำกัด ยศ สันตสมบัติ (2533, 6-7) ชี้ว่าการนำเอาประสบการณ์และการแสดงออกมาเป็นกรอบในการศึกษา จำเป็นที่จะต้องแบ่งแยกระหว่างเรื่องราวระหว่างความเป็นจริง ประสบการณ์ และการแสดงออก เช่น ในขณะที่มีการเล่าประสบการณ์บางอย่างที่เกิดขึ้นให้ผู้อื่นรับฟัง บ่อยครั้งที่ผู้เล่าพบว่า สิ่งที่เล่าหรือแสดงออกนั้นไม่ครอบคลุมถึงประสบการณ์หรือเหตุการณ์ทั้งหมด ช่องว่างระหว่างความเป็นจริง ประสบการณ์กับการแสดงออกจึงเป็นช่องว่างอันเป็นนิรันดร์ที่ไม่สามารถปิดกันได้ นักวิจัยจำนวนไม่น้อยตระหนักถึงข้อจำกัดในเรื่องความเป็นจริง หรือความน่าเชื่อถือของเรื่องเล่า ดังนั้น งานศึกษาประวัติชีวิตจึงมุ่งไปที่การค้นหาภาพลักษณ์ ความคิด ความรู้สึกที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการแสดงออก

---

¹ ผู้อ่านที่สนใจประเด็นสืบเนื่องจากประสบการณ์ชีวิตของวัยรุ่นหญิงมีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่อย่างไร ในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังคลอดบุตร สามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน เรื่อง “แม่วัยรุ่น”: ประสบการณ์ชีวิต เพศภาวะ และเพศวิถี (วาทีนีย์ วิชัยยา 2556).

ในประวัติชีวิต มากกว่าที่จะมุ่งค้นหาความเป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลเล่าให้ฟัง หรือค้นหาความถูกผิดที่อยู่เบื้องหลังการกระทำ (อวบ มีแดนไผ่ 2547, 31-35)

ผู้เขียนได้เก็บข้อมูลจากวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ครั้งแรกและคลอดบุตรในขณะที่มีอายุอยู่ในช่วง 15-24 ปี กำลังศึกษาอยู่ระดับมัธยมศึกษาจนถึงระดับปริญญาตรี (ซึ่งการตั้งครรภ์ส่งผลให้ต้องลาออก หยุดพักการศึกษา หรือยังคงศึกษาอยู่ขณะตั้งครรภ์) จำนวนทั้งหมด 10 คน โดยขณะที่ผู้เขียนเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (ตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2555 ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2556) แม่วัยรุ่นทั้ง 10 คน มีอายุอยู่ในช่วง 17-27 ปี และทุกคนคลอดบุตรแล้ว หากพิจารณาช่วงอายุที่วัยรุ่นหญิงตั้งครรภ์ (ช่วงอายุขณะตั้งครรภ์ครั้งแรก) พอแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก วัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในขณะที่มีอายุระหว่าง 16-19 ปี โดยตั้งครรภ์ขณะกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)² หรือระดับมหาวิทยาลัย ชั้นปีที่ 2 จำนวน 4 คน (ได้แก่ มิน ปอย ปี และพิม³) กลุ่มที่สอง เป็นวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในขณะที่มีอายุระหว่าง 20-24 ปี โดยตั้งครรภ์ขณะกำลังศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง (ปวส.) หรือระดับมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 2 ชั้นปีที่ 3 ชั้นปีที่ 4 ชั้นปีที่ 6 จำนวน 6 คน (ได้แก่ กุ้ง เอ็ม เพชร กุ๊ก ขิม และปริม) แม่วัยรุ่นส่วนใหญ่มีบุตรเพียงหนึ่งคน มีเพียงกุ๊กเท่านั้นที่เพิ่งให้กำเนิดบุตรคนที่ 2 กับชายที่ทำให้เธอตั้งครรภ์แรก

นอกจากนี้ เนื่องจากวัยรุ่นหญิงที่ให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้นี้คลอดบุตรในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ทำให้ปัจจุบันอายุของบุตรจึงแตกต่างกันไปด้วย อีกนัยหนึ่งคือ ประสบการณ์หลังคลอดบุตรของแม่วัยรุ่นแต่ละคน มีระยะเวลาแตกต่างกัน พอจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง	แม่วัยรุ่นที่บุตร (คนแรก) มีอายุน้อยกว่า 1 ปี ได้แก่ ปอย ปริม
กลุ่มที่สอง	แม่วัยรุ่นที่บุตร (คนแรก) มีอายุตั้งแต่ 1-6 ปี ได้แก่ มิน เพชร กุ้ง พิม กุ๊ก เอ็ม
กลุ่มที่สาม	แม่วัยรุ่นที่บุตร (คนแรก) มีอายุตั้งแต่ 7-9 ปี ได้แก่ ขิม ปี

² หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นการศึกษาต่อทางด้านสายอาชีพสำหรับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใช้เวลาในการศึกษา 3 ปี และหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว สามารถศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อีก 2 ปี หรืออาจจะศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี อีก 4 ปี ก็ได้.

³ ชื่อผู้ให้ข้อมูลที่ปรากฏในงานเขียนนี้เป็นนามสมมติทั้งหมด.

ในด้านความสัมพันธ์กับ “พ่อของลูก”⁴ มีวัยรุ่นหญิงจำนวน 6 คน ได้แก่ กุ๊ก บี พิม กุ้ง ชิม และเพชร ที่พ่อของลูกเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบเมื่อรู้ว่าพวกเขาตั้งครรภ์ และอยู่ร่วมกันกระทั่งคลอดบุตร อย่างไรก็ตาม มี 5 คู่ ที่ยังคงใช้ชีวิตคู่ร่วมกันจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ กุ๊ก พิม กุ้ง ชิม และเพชร ขณะที่บีไม่ได้อยู่กินกับพ่อของลูก เนื่องจากเขาเสียชีวิตไปแล้วด้วยอุบัติเหตุรถชน นอกจากนี้ มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 คน ได้แก่ ปอย และเอ็ม ที่ฝ่ายชายและครอบครัวฝ่ายชายปฏิเสธที่จะรับผิดชอบและไม่ให้ความช่วยเหลือใดๆ ทั้งสิ้น พวกเขาและครอบครัวจึงไม่ได้ติดต่อกับฝ่ายชายและครอบครัวของฝ่ายชายอีกนับตั้งแต่ตั้งครรภ์จนถึงปัจจุบัน และฝ่ายชายก็ไม่เคยเจอหน้าลูกเลย ขณะที่มินเป็นเพียง 1 คน ที่ครอบครัวของเธอยังคงติดต่อกับฝ่ายชายอยู่บ้าง เนื่องจากเธอเลิกรักกับพ่อของลูกก่อนจะทราบว่าตนเองตั้งครรภ์ และฝ่ายชายก็รับรู้และช่วยเหลือเงินในการเลี้ยงดูลูกบางส่วน แต่ไม่ได้กลับมาคบหากันฉันคนรักอีก ส่วนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 คน ได้แก่ ปริม กำลังอยู่ในระหว่างกระบวนการตรวจดีเอ็นเอ (DNA) เนื่องจากปริมไม่แน่ใจว่าเธอตั้งครรภ์กับใคร แม้ว่าเธอยังคงติดต่อกับคนที่คาดว่าจะเป็นพ่อของลูกอยู่บ้าง แต่เธอกำลังขังใจว่าจะให้คนที่ถูกสันนิษฐานว่าเป็นพ่อได้เจอลูกหรือไม่

ปัจจุบันแม่วัยรุ่นจำนวน 5 คน ได้แก่ พิม กุ๊ก กุ้ง ชิม และเพชร ยังอยู่กินฉันสามีภรรยา กับพ่อของลูก ส่วนบีเป็นเพียง 1 คน ที่แต่งงานใหม่ ขณะที่เอ็ม ได้คบหากับแฟนหนุ่มและอยู่ร่วมกันโดยไม่ได้แต่งงาน และมินที่หลังจากคลอดบุตร เธอก็ได้คบหาฉันคนรักกับชายหนุ่มหลายคน แต่ไม่ได้อยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน แต่สุดท้ายก็เลิกราไป นอกจากนี้ มี 2 คน ได้แก่ ปอย และปริม ที่ตั้งแต่คลอดบุตรยังไม่ได้คบหาชายคนใดเป็นแฟน/คนรัก

ในช่วง 1 ปีแรกหลังจากคลอดบุตร แม่วัยรุ่นส่วนใหญ่กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา หรือหากไม่ได้กลับไปเรียนต่อก็ต้องไปทำงานหารายได้ พบว่ามีแม่วัยรุ่นจำนวน 7 คน ได้แก่ กุ๊ก มิน บี กุ้ง เพชร เอ็ม และชิม ที่อาศัยเครือญาติของตนเอง/เครือญาติของฝ่ายชายในการช่วยเหลือเลี้ยงดูบุตร ขณะที่แม่วัยรุ่น 1 คน ได้แก่ พิม ที่อยู่บ้านเลี้ยงลูกด้วยตนเองในช่วง 2 ปีแรกหลังคลอด เนื่องจากแม้ว่าสามีจะทำงานเพียงคนเดียวก็มีรายได้เพียงพอสำหรับใช้ในครอบครัว

---

⁴ แม่วัยรุ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งยังคงใช้ชีวิตคู่ร่วมกับพ่อของลูก ตั้งแต่ครั้งที่รู้ว่าตนเองตั้งครรภ์ในระหว่างที่กำลังเรียนหนังสือ แต่ก็มีบางคนในปัจจุบันพ่อของลูกเสียชีวิต หรือได้เลิกรักกับพ่อของลูกไปแล้ว บ่อยครั้งเวลาที่พูดคุยกับผู้เขียน เธอจึงเรียกแทนชายเหล่านั้นว่า “พ่อของลูก”.

แม้จะไม่มีเงินเหลือเก็บก็ตาม และมี 2 คน ได้แก่ ปริมและปอย ที่ฝากลูกให้อยู่ในการดูแลของสถานสงเคราะห์เป็นการชั่วคราว เนื่องจากปริมและปอยต้องกลับไปเรียนหนังสือให้จบ ประกอบกับเธอยังไม่มีรายได้จึงไม่สามารถรับลูกมาดูแลได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันแม่วัยรุ่นจำนวน 8 คน ทำงานแล้ว ส่วนอีก 2 คน ยังมีสถานะเป็นนักศึกษาอยู่

เป็น “วัยรุ่น” ห้ามยุ่งกับเรื่องเพศ

ผู้เขียนสังเกตว่าในรุ่นปู่ย่าตายายของผู้เขียน (ปัจจุบันคนกลุ่มนี้มีอายุอยู่ในช่วง 75-80 ปี) ผู้หญิงส่วนใหญ่มักจะมีครอบครัวและมีบุตรกันตั้งแต่อายุไม่ถึง 20 ปี และสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องผิดปกติแต่อย่างใด ขณะที่ในทางวิชาการ มีข้อสังเกตว่าการมองวัยรุ่นในฐานะผู้ไร้เดียงสา นั้นเป็นมุมมองที่ถูกพัฒนาขึ้นในสังคมสมัยใหม่ และมุมมองเรื่อง “วุฒิภาวะทางเพศ” นั้น เป็นกรอบที่ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าเด็กหรือวัยรุ่นเป็นผู้บริสุทธิ์ แนวคิดดังกล่าวค่อนข้างแตกต่างจากการนิยามเรื่องเพศและบรรทัดฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของสังคมไทยในอดีต⁵ พฤติกรรมทางเพศและการเจริญพันธุ์จึงถูกมอง ให้คุณค่า จัดการ และควบคุมอย่างแตกต่างกันไปตามยุคสมัย จากเรื่องที่คุณเหมือนจะ “ปกติ” “ธรรมดา” และสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไปในยุคสมัยหนึ่ง แต่ในปัจจุบันกลับกลายเป็นเรื่องที่ถูกนิยามว่า “ผิดปกติ” “ไม่เหมาะสม” และ “เป็นปัญหาสังคม”

คนกลุ่มหนึ่งที่ยังถูกมองว่าเป็น “ปัญหา” ในสังคมปัจจุบัน คือ กลุ่มวัยรุ่นหญิงที่มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ยิ่งไปกว่านั้นคือวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ผู้เขียนมองว่าผู้หญิงกลุ่มหลังนี้ดำรงสถานภาพทางสังคมอย่างน้อย 4 สถานะ คือ การเป็นผู้หญิง การเป็นนักเรียน/นักศึกษา การเป็นลูกสาว และการเป็นแม่ แน่แน่นอนว่าสถานภาพทางสังคมมักผูกติดมากับ

⁵ เช่น งานศึกษาเรื่อง *The Village Life in Modern Thailand* (De Young 1963, 60-62) ที่ศึกษาระบบเครือญาติ การแต่งงาน และการเกี้ยวพาราสี (courtship) ในสังคมไทยภาคเหนือในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1950 พบว่าผู้คนในหมู่บ้านอยู่กินหรือแต่งงานกันตั้งแต่อายุยังน้อย คือตั้งแต่อายุ 16 ปี แต่ส่วนใหญ่มักจะแต่งงานเมื่อมีอายุอยู่ระหว่างอายุ 18-21 ปี ในกรณีที่มีครอบครัวของผู้หญิงมีฐานะค่อนข้างยากจนและต้องการแรงงาน ผู้หญิงเหล่านี้อาจแต่งงานช้ากว่า คือช่วงอายุ 20 ปลายๆ สำหรับผู้ชายมักแต่งงานในช่วงอายุ 20-24 ปี ในช่วงเวลานั้นมักไม่ค่อยพบเห็นผู้หญิงหรือผู้ชายที่อยู่เป็นโสด.

บทบาท หน้าที่ และความคาดหวังต่างๆ ซึ่งมักส่งผลให้วัยรุ่นหญิงที่มีเพศสัมพันธ์และตั้งครรรภ์ในวัยเรียนถูกสังคมต่อว่าและประณามต่างๆ นานา เช่น เป็น “เด็กใจแตก” “เป็นผู้หญิงไม่ดี” มีความประพฤติไม่เหมาะสมกับวัย และต้องพบเจอกับความกดดันต่างๆ ของสังคม เป็นต้น

สถานภาพนักเรียน/นักศึกษาเป็นสิ่งที่มียุทธูปหลายอย่างมากต่อความรู้สึกนึกคิด และประสบการณ์ชีวิตของวัยรุ่นหญิงที่มีเพศสัมพันธ์และตั้งครรรภ์ในวัยเรียน เพราะการที่สังคมมองว่าวัยรุ่นมีหน้าที่หลักในการเรียนหนังสือ ทำให้เห็นว่าการศึกษาคือเป็นทางการ (formal education) นั้น เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมองและคาดหวังบทบาททางสังคมของวัยรุ่นในสังคมไทย วัยรุ่นต้องใช้เวลายาวนานขึ้นในสถาบันการศึกษาที่เป็นทางการ ชีวิตที่มีหน้าที่เรียนเป็นหลัก ทำให้วัยรุ่นมักจะได้ไม่ทำงานหารายได้ จึงต้องพึ่งพิงผู้ปกครองในแง่เศรษฐกิจและสังคมยาวนานขึ้น อีกทั้งยังยึดอายุการแต่งงานและการเจริญพันธุ์ออกไป ซึ่งต่างจากในอดีตที่ยังไม่มีการศึกษาที่เป็นทางการและการศึกษาภาคบังคับ ผู้คนก็มักจะอยู่กิน/แต่งงาน และมีบุตรตั้งแต่อายุยังน้อย การเจริญพันธุ์จึงไม่ได้เป็นประเด็นในทางชีววิทยาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นประเด็นทางสังคมด้วย กล่าวคือ ความสามารถทางชีววิทยาในการสืบพันธุ์และมีบุตร เริ่มตั้งแต่เมื่อผู้หญิงมีประจำเดือน ผู้ชายมีสุจิ เมื่อมีการปฏิสนธิก็สามารถเกิดการตั้งครรรภ์ได้ ในขณะที่มิติทางสังคม สังคมมักจะกำหนดและควบคุมว่าใครที่สมควรจะมีเพศสัมพันธ์และเจริญพันธุ์ได้ และควรเกิดขึ้นในช่วงอายุใด เช่น *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2535* บรรพ 5 ครอบครัว ระบุว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” (สมัยศ เชื้อไทย 2553, 471) อันเป็นการยอมรับการอยู่ร่วมกันของชายหญิง “ภายใต้สถาบันการสมรส” และภายใต้ “เงื่อนโซ่ของอายุ” ตามที่กฎหมายบัญญัติเท่านั้นจึงเรียกว่า “เหมาะสม” อิทธิพลของการศึกษาที่เป็นทางการจึงทำให้เข้าใจได้ว่า คนที่มีอายุอยู่ในช่วง “วัยเรียน”⁶ ซึ่งสังคมคาดหวังให้คนกลุ่มนี้ทำหน้าที่เล่าเรียนหนังสือ จึงมักถูกมองว่ายังไม่ควรที่จะมีเพศสัมพันธ์และการเจริญพันธุ์ในช่วงเวลาดังกล่าว

⁶ ความหมายที่เข้าใจกันโดยทั่วไปในสังคม วัยเรียน มักหมายถึง ผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยเด็ก และผู้ที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษา-ปริญญาตรี.

สถานะของการเป็นนักเรียน/นักศึกษา นอกจากจะถูกมองว่าเป็นบุคคลอายุน้อยที่มีหน้าที่เรียนเป็นหลักแล้ว ยังถูกมองว่าเป็นผู้ไม่มีวุฒิภาวะในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในเรื่องเพศ เช่น วัยรุ่นขาดความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิดและการมีเพศสัมพันธ์ พ่อแม่ผู้ปกครองจึงต้องคอยดูแล ป้องกันภัยทางเพศให้ เป็นต้น ดังนั้น สังคมจึงมองว่าวัยรุ่นไม่ควรรู้เรื่องเพศมากนัก เพราะจะกระตุ้นให้อยากรู้ อยากลองทางเพศ ในทางตรงข้าม หากวัยรุ่นหญิงละเมิดกรอบวิธีคิดข้างต้น พวกเขาจะถูกมองว่าเป็นหญิงไม่ดี ไม่รักนวลสงวนตัว เช่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การอยู่ร่วมกันก่อนแต่งงานของนักเรียน การตั้งครภภในวัยเรียนเป็นปัญหาวัยรุ่นที่มีเพศสัมพันธ์กับคูรักในวัยเรียนเป็นหญิงใจแตกไม่สนใจการเรียน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ชี้ชวนให้เห็นว่า สังคมมักไม่ค่อยยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงที่อยู่กินกันก่อนโดยไม่ได้แต่งงาน (เพศสัมพันธ์นอกสถาบันการสมรส) และยิ่งไปกว่านั้นคือ สังคมมีแนวโน้มที่จะประณามอย่างรุนแรงต่อเยาวชน (โดยเฉพาะเยาวชนหญิง) ที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร (ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ อ้างถึงใน วราภรณ์ แซ่มสนิท 2551, 9)

จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นในสังคมไทยมักถูกมองโดยผู้ติดอยู่กับวิธีคิดที่ว่า เป็น “วัยรุ่นวัยเรียน” ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศ และหากเข้าไปยุ่งกับเรื่องเพศเมื่อใดแล้ว ก็จะทำให้มีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การท้อง การแท้ง การทอดทิ้งเด็ก วัยรุ่นที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศจึงไม่ได้ถูกมองว่าอยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะเจ็บป่วยทางร่างกายเท่านั้น แต่สังคมยังมองว่าคนกลุ่มนี้อาจสร้างความเจ็บป่วยให้แก่สังคมด้วย วิธีคิดดังกล่าวส่งผลต่อวิถีคิด พฤติกรรม และทัศนคติที่วัยรุ่นมองตนเองและผู้คนในสังคมที่มองวัยรุ่นด้วยเช่นกัน

เพศภาวะ (GENDER) เพศวิถี (SEXUALITY) และการเจริญพันธุ์

คนส่วนใหญ่มักคิดว่าเพศสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงและการเจริญพันธุ์เป็นเรื่องทางชีววิทยา แต่งานศึกษาจำนวนไม่น้อยบ่งชี้ว่าประเด็นเหล่านั้นยังได้รับอิทธิพลจากสังคม ดังเช่นในสังคมไทย อุดมการณ์ทางเพศมีส่วนเข้าไปกำกับการแสดงออกทางอารมณ์ ความปรารถนา และพฤติกรรมทางเพศของหญิงและชายไว้แตกต่างกัน กล่าวคือ มักมองว่า “ผู้หญิงที่ดี” ต้องมีลักษณะเป็นผู้ถูกกระทำ (passive) ในเรื่องเพศ ไม่สนใจเรื่องเพศ ต้องควบคุมร่างกาย อารมณ์ และความต้องการทางเพศของตนเสมอ ไม่ควรเกี่ยวพาราสิทธิ์หรือแสดงออก

ถึงความสนใจในชายใดก่อน ต้องรักษานวลสงวนตัว ไม่ควรมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายใด ไม่ควรมีประสบการณ์ทางเพศ และต้องรักษาพรหมจรรย์ไว้ให้กับสามี (Lyttleton 1999; ปณิธิ สุขสมบุญ 2554, 122-123)

ในทางตรงกันข้าม ผู้ชายถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีพลังทางเพศที่ต้องได้รับการปลดปล่อย รวมทั้งต้องการแสวงหาความรู้สึกทางเพศที่หลากหลายทั้งก่อนและหลังแต่งงานเป็นครั้งคราว “ชายไทยแท้” ต้องมีความรู้และประสบการณ์ทางเพศ เช่น ในอดีตที่มีการ “ขึ้นครุ” ของผู้ชาย สามารถพูดและแสดงออกในเรื่องเพศบางประการได้ในที่สาธารณะ (กฤตยา อาชวนิจกุล และ พริศรา แซ่ก้วย 2551) วิธีคิดเชิงวัฒนธรรมเช่นนี้เอื้อให้ผู้ชายสามารถที่จะแสวงหาความสุขทางเพศกับโสเภณี เพื่อนหญิง และคนรักได้ โดยที่สังคมมักไม่ได้ตั้งคำถามหรือประณามพฤติกรรมเหล่านั้น เนื่องจากมองว่าลักษณะดังกล่าวเป็น “ธรรมชาติ” ของผู้ชาย

ความคิดสองมาตรฐานที่มีต่อความเป็นชายและความเป็นหญิงข้างต้น ประกอบกับ พฤติกรรมทางเพศที่สังคมมักถือว่ามีคุณค่าสูงสุดคือการมีเพศสัมพันธ์ในกรอบการแต่งงาน ระหว่างคู่ต่างเพศชายหญิง ด้วยพื้นฐานความคิดเหล่านี้ เรื่องเพศจึงเป็นเรื่องที่มักถูกแทรกแซง โดยกฎหมายและนโยบาย ผ่านสถาบันทางสังคมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแพทย์ ครอบครัว การศึกษา อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (วรารณ แซ่มสนิท 2551, 8) ความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่นๆ เช่น ความสัมพันธ์ทางเพศในวัยรุ่นจึงมักถูกสังคมกำหนดให้มีคุณค่าต่ำ และถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยมีการนำบรรทัดฐานทางเพศมาใช้เป็นเครื่องมือกำกับ ควบคุม ให้คุณค่า และกีดกันผู้หญิง กล่าวคือ ถ้าหญิงใดปฏิบัติตามบรรทัดฐานนั้นจะถูกยกย่องว่า “เป็นผู้หญิงที่ดี” แต่หากหญิงใดละเมิดกรอบดังกล่าวมักจะถูกประหัตประหารว่า “เป็นผู้หญิงที่ไม่ดี”

จากข้างต้น บริบททางสังคมวัฒนธรรมเกี่ยวกับอุดมการณ์และบรรทัดฐานทางเพศ จึงมีอิทธิพลต่อการจัดการ ควบคุม และหล่อหลอมประสบการณ์ชีวิต ความนึกคิดของผู้หญิง ผ่านกลไกต่างทางสังคมต่างๆ เช่น ระบบการศึกษา เป็นต้น ที่สำคัญมักมีการควบคุมพฤติกรรมทางเพศในกลุ่มผู้หญิงเข้มงวดกว่าในกลุ่มผู้ชาย และลงโทษผู้หญิงที่ละเมิดบรรทัดฐานทางเพศที่สังคมกำหนด เช่น งานศึกษาเรื่อง “การควบคุมเรื่องเช็กซ์กับเพศวิถีที่เปลี่ยนไป” (กฤตยา อาชวนิจกุล และ พริศรา แซ่ก้วย 2551) ชี้ให้เห็นว่าเรื่องเพศในสังคมไทยช่วง 60-70 ปีที่ผ่านมา

ภายใต้การปกครองแบบประชาธิปไตย เป็นการควบคุมผ่านกรอบเพศภาวะที่มุ่งผลิตรายบุคคลเกี่ยวกับ “ผู้หญิงไทยที่ดี” รวมทั้งถูกตอกย้ำผ่านสถาบันการศึกษาที่พยายามควบคุมพฤติกรรม การแต่งงาน กิริยามารยาทของผู้หญิง งานศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นมิติเชิงประวัติศาสตร์เกี่ยวกับข้อห้ามเรื่องเพศในสังคมไทย กล่าวคือ สังคมไทยนำระบบคุณค่าเก่าของตะวันตก ซึ่งเป็นเรื่องเพศแบบวิคตอเรียนมาใช้นับแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา แต่ความคิดการควบคุมเพศวิถีที่น่าจะแข็งแกร่งมาพร้อมๆ กับลัทธิชาตินิยมที่ก่อตัวขึ้นในรัชกาลที่ 6 และถูกทำให้เข้มข้นมากขึ้นในสมัยของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่เน้นวัฒนธรรมแบบไทยนิยม ทำให้คนในชาติมี “ความเป็นไทย” ที่เหมือนกัน และความเป็นไทยแบบนี้เองที่กำกับแบบแผนพฤติกรรมระหว่างเพศ โดยเฉพาะค่านิยมรักนวลสงวนตัวของผู้หญิง และการแสวงหาประสบการณ์ทางเพศของผู้ชาย

นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องการถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นหญิงผ่านกระบวนการศึกษาในโรงเรียนสตรี (จอมญาดา ขึ้นประจักษ์กุล 2548) อธิบายว่าแนวคิดความเป็นหญิงที่ประกอบสร้างขึ้นในสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนหญิงล้วน แสดงถึงความคาดหวังที่ระบบชายเป็นใหญ่มีต่อผู้หญิง เน้นฝึกฝนให้ผู้หญิงแสดงบทบาททางเพศที่ “สมบูรณ์” เช่น สอนให้หญิงรักสะอาด ประพฤติตนเรียบร้อย เป็นแม่บ้านแม่เรือน นอกจากนี้ ยังนำวาทกรรม “ความเป็นกุลสตรี” ที่รักนวลสงวนตัว เชิดชูพรหมจรรย์ และจะถูกสังคมลงโทษเมื่อมีพฤติกรรมที่ต่างออกไป มาถ่ายทอด อบรมขัดเกลาแก่นักเรียนหญิงอย่างต่อเนื่อง

มุมมองเรื่องเพศภาวะ เพศวิถี และการเจริญพันธุ์ที่ทบทวนมาข้างต้น ทำให้เห็นว่าบรรทัดฐานทางสังคมเกี่ยวกับเพศวิถีและเพศภาวะนั้นมีอิทธิพลต่อการนิยาม คาดหวัง ให้คุณค่า และควบคุมพฤติกรรมทางเพศและการเจริญพันธุ์ของผู้คนในสังคม และตัวแม่วัยรุ่นเองด้วย ทั้งนี้เนื่องจากผู้คนในสังคมและแม่วัยรุ่นก็ถูกหล่อหลอม ขัดเกลาภายใต้กรอบคิดเรื่องเพศวิถีและการเจริญพันธุ์กระแสหลัก (ความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างหญิงชายภายใต้สถาบันการสมรส) ไม่มากนักน้อย การจะเข้าใจประสบการณ์ชีวิตเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ การคุมกำเนิด และการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น จึงมีความจำเป็นจะต้องพิจารณาพวกเธอท่ามกลางบริบทเพศภาวะ เพศวิถีกระแสหลักของสังคมไทยด้วย

การคุมกำเนิดของวัยรุ่นหญิงที่มีบุตรในวัยเรียน (รวมถึงการคุมกำเนิดของชายคนรัก)

“...แม่ตั้งคำถามจนเอ็มไม่รู้จะตอบยังไง ท่องได้ยังไง ทำไมไม่ใส่ถุงยาง...”

(เอ็ม, สัมภาษณ์)

ประโยคของเอ็ม หนึ่งในกลุ่มตัวอย่างข้างต้น เป็นตัวอย่างคำบอกเล่าที่ผู้เขียนได้ยินบ่อยครั้งเมื่อสนทนากับวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียนซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา แต่ผู้ตั้งคำถามเหล่านั้น เช่น แม่ ญาติๆ ก็มักไม่ได้รับคำตอบจากพวกเธอนอกจากความเงียบ ปฏิกริยาเหล่านี้ทำให้เห็นว่า แม่แต่ในบริบทของครอบครัว ลูกสาวก็ไม่กล้าเล่าเรื่องเหล่านี้ให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองฟัง เนื่องจากในสังคมไทย เรื่องเพศมักถือเป็นสิ่งต้องห้าม เป็นเรื่องที่น่าอาย และถูกนำไปเชื่อมโยงกับโมหจริตที่มีนัยยะของการอยู่นอกเหนือการควบคุมของสติสัมปชัญญะ และเหตุผล นอกจากนี้ เรื่องเพศยังถูกใช้เป็นเครื่องสะท้อนถึงความคิดธรรมหรือไร้ศีลธรรมของผู้คนในสังคมด้วย (นิภา จิรภัทร์ 2540, 38) จึงไม่ใช่เรื่องแปลกนักที่วัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน จะคิดว่าการเล่าเรื่องราวการคุมกำเนิดและการตั้งครรภ์ของตนเองให้ผู้อื่นฟังเป็นเรื่องน่าอาย ประจันตัวเอง ไม่ควรเปิดเผย อาจถูกซ้ำเติมว่าเป็นคนไม่ดี

จากการรับฟังประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ขณะกำลังศึกษาอยู่ พวกเธอมักเริ่มเล่าประสบการณ์การตั้งครรภ์ผ่านเรื่องของการคุมกำเนิดเสมอ กล่าวคือวัยรุ่นหญิงส่วนใหญ่ (8 คน จากทั้งหมด 10 คน คือ มิน บี พิม กุ๊ก ชิม กุ้ง เอ็ม และปริม) เล่าว่าตนเองมีความรู้ว่าจะต้องคุมกำเนิด เพราะไม่มีใครอยากจะทำตั้งครรภ์ทั้งๆ ที่ยังเรียนหนังสือไม่จบ และไม่ต้องการให้ครอบครัวของพวกเธอต้องเสียใจ อันแสดงให้เห็นว่าพวกเธอรับรู้และเข้าใจถึงบรรทัดฐานสังคมที่คาดหวังให้คนในวัยนี้ต้องศึกษาเล่าเรียนและห้ามยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศ มากไปกว่านั้น แม้พวกเธอจะมีเพศสัมพันธ์ แต่ก็รับรู้ว่าการมีเพศสัมพันธ์นั้นต้องอยู่บนเงื่อนไขที่ห้ามตั้งครรภ์อย่างเด็ดขาด พวกเธอจึงทราบดีว่าจะต้องมีการคุมกำเนิด แต่พวกเธอนั้นยังให้ผู้เขียนฟังว่า เพิ่งทราบหลังจากตั้งครรภ์ว่า “เรารู้ (เรื่องการคุมกำเนิด) ไม่หมด” “เรารู้ไม่จริง” จึงมีความผิดพลาดเกิดขึ้น เช่น ทราบว่าการทานยาเม็ดคุมกำเนิดสามารถป้องกันการตั้งครรภ์ได้ แต่ไม่รู้ว่ามีวิธีการทานเป็นอย่างไร เริ่มต้นทานวันไหน เป็นต้น

วัยรุ่นหญิงส่วนใหญ่เปลี่ยนวิธีการคุมกำเนิดมาหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับอาการของร่างกายและสถานการณ์ของแต่ละคน เช่น บางคนแพ้ยาเม็ดคุมกำเนิด บางคนกลัวว่ายามีคุมกำเนิดจะทำให้อ้วน บางคนไม่กล้าพูดเรื่องการคุมกำเนิดกับผู้ชาย จึงเท่ากับว่าเปิดโอกาสให้ผู้ชายเป็นผู้เลือกวิธีการคุมกำเนิด เปลี่ยนวิธีการคุมกำเนิด หรือเลือกที่จะไม่คุมกำเนิดเลย แม้จะรู้ว่ามียุทธวิธีต่างๆ ที่ใช้ในการคุมกำเนิด แต่วัยรุ่นหญิงและเพื่อนชาย/คู่รัก มักใช้วิธีการคุมกำเนิดเพียงไม่กี่วิธี *วิธีแรก* คือ การหลั่งนอก (Coitus Interruptus) ผู้หญิงส่วนใหญ่ (มีจำนวน 6 คน คือ มิน บี กุ๊ก ชิม กุ้ง และเอ็ม) มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพื่อนชายหรือคนรักโดยใช้การคุมกำเนิดวิธีธรรมชาติ กล่าวคือ ผู้ชายใช้วิธีการหลั่งนอก และผู้หญิงเองก็มองว่าการหลั่งนอกถือเป็นการคุมกำเนิดวิธีธรรมชาติ แต่เป็นการคุมกำเนิดที่ฝ่ายชายเป็นผู้ควบคุม แม้ว่าวัยรุ่นหญิงจะทราบถึงการตั้งครรภ์อันเกิดจากความผิดพลาดในช่วงเวลาหลั่งนอก แต่ไม่มีแม้แต่คนเดียวที่ตอบด้วยความมั่นใจว่าผิดพลาดอย่างไร เช่น บางคนไม่แน่ใจว่าวันนั้นฝ่ายชายหลั่งนอกหรือไม่ แต่ไม่กล้าถาม บางคนรู้สึกว่าเป็นเพราะผู้ชายปล่อยข้างนอกไม่ทัน และความผิดพลาดเหล่านี้ ทำให้เกิดตั้งครรภ์ขึ้นมา

วิธีที่สอง คือ การรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด (contraceptive pills) วัยรุ่นหญิงและเพื่อนชายจะคุมกำเนิด โดยให้ฝ่ายหญิงรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด (มีเพียงพิมเท่านั้น) แต่เนื่องจากมีคนมาบอกเธอยาคุมกำเนิดทำให้มีบุตรยาก เธอจึงต้องการหยุดยาและเข้าใจว่าฤทธิ์ของยาคุมกำเนิดจะยังคงอยู่จนถึงเดือนที่ 3 จึงไม่ได้ป้องกันและตั้งครรภ์ขึ้น ส่วน *วิธีที่ 3* คือ การใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน (postcoital contraceptives หรือ “Morning-After Pills”) ภายหลังจากมีเพศสัมพันธ์ (มีเพียงปริมเท่านั้น) เนื่องจากเพศสัมพันธ์ในครั้งนั้นเกิดขึ้นอย่างไม่ได้ตั้งใจ และเธอไม่มั่นใจในวิธีการคุมกำเนิดของฝ่ายชาย เช่น ไม่มั่นใจการใช้ถุงยางอนามัยว่าจะช่วยป้องกันการตั้งครรภ์ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นต้น นอกจากนี้ เธอไม่ต้องการรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด เนื่องจากเธอไม่ใช่อ้วน และเธอไม่ได้มีเพศสัมพันธ์กับแฟนหรือเพื่อนชายเป็นประจำ

จากคำบอกเล่าของวัยรุ่นหญิงที่เป็นผู้ให้ข้อมูล วิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ที่พวกเขาและเพื่อนชาย/คู่รักใช้มากที่สุดคือ การหลั่งนอก เนื่องจากทั้งพวกเขาและผู้ชายที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเธอ เคยทราบมาว่าการหลั่งนอกสามารถป้องกันการตั้งครรภ์ได้ การที่กลุ่มตัวอย่างและชายที่เธอมีความสัมพันธ์ทางเพศด้วยมักมีการคุมกำเนิดแบบหลั่งนอกมากกว่าวิธีอื่น สะท้อนให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจ 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก วัยรุ่นหญิงและฝ่ายชายรู้สึกอายนที่จะต้องไปซื้อถุงยางอนามัย วัยรุ่นหญิงยังคิดว่าผู้ชายต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบโดยการเป็นผู้ไปซื้อถุงยางอนามัย เพราะตนเองเป็นผู้หญิง เป็นเรื่องน่าอายและไม่เหมาะสมที่จะต้องเป็นฝ่ายไปซื้อถุงยางอนามัย แต่ขณะเดียวกันวัยรุ่นฝ่ายชายก็รู้สึกอายนที่จะต้องไปซื้อที่ร้านขายของซึ่งมีผู้คนเดินเข้าออกตลอดเวลา และคิดว่าไม่สะดวกที่ต้องไปซื้อ ทำให้วัยรุ่นชายหญิงเลือกใช้วิธีการหลั่งนอกไปโดยปริยาย ดังเช่นกรณีของก๊วง เอมมีแฟนครั้งแรกตอนประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาในช่วงมัธยมศึกษาปีที่ 2 เธอคบกับแฟนคนต่อมาชื่อว่าเอก และคบกันอย่างจริงจังมาจนจบมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ชายคนนี้เป็นคนที่เธอมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกด้วยในช่วงเรียนมัธยมปลาย ในครั้งนั้นเธอคิดว่าหน้าที่ในการคุมกำเนิดเป็นของผู้ชาย เนื่องจากทั้งคู่ยังเด็กและเรียนหนังสืออยู่ แฟนจึงไม่ยอมให้เธอตั้งครรภ์ และใส่ใจเรื่องการคุมกำเนิดค่อนข้างมาก ดังที่เธอเล่าผ่านบทสนทนากับผู้เขียนทางสื่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ครั้งหนึ่งว่า

แฟนคนแรก ถ้ามีอะไรกันเขาจะใช้ถุงยางอนามัย เขาป้องกันทั้งตัวเอง ป้องกันทั้งเรา เขากลัวเราเสียหายเหมือนกัน .... ตอนนั้นก๊วงไม่ได้คิดเลยเรื่องการคุมกำเนิด เขารับผิดชอบส่วนนี้หมดเลยนะ เราคิดว่าผู้ชายต้องเป็นคนรับผิดชอบ แต่คนปัจจุบัน (พ่อของลูก) เขาไม่ค่อยใส่ใจ คิดว่าไม่ท้องหรืออะไรแบบนี้ แต่พอมันพลาด เราก็เลยต้องเป็นคนปกป้องตัวเองหลังจากคลอดลูก....

เอก แฟนคนแรก และยิม แฟนคนปัจจุบัน (พ่อของลูก) เป็นเพื่อนกัน ก๊วงเริ่มรู้ว่าแฟนคนปัจจุบันแอบชอบเธอตอนที่ทั้งคู่เรียนชั้นมัธยมปีที่ 6 จนกระทั่งใกล้จะจบมัธยมปลาย ก๊วงและยิมสอบติดมหาวิทยาลัยเดียวกัน ซึ่งไม่ได้ตั้งอยู่ในเชียงใหม่ จึงทำให้ก๊วงและเอกเริ่มห่างกันและเลิกกันในที่สุด และได้เริ่มคบหาเป็นแฟนกับยิมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ที่มหาวิทยาลัยแห่งนี้ เธอพักอยู่ที่หอหญิงภายในมหาวิทยาลัยเหมือนเพื่อนคนอื่นๆ และมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งในช่วงเรียนมหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ที่บ้านของฝ่ายชาย ต่อมาเมื่อขึ้นชั้นปีที่ 2 จึงย้ายมาเช่าหอพัก (เอกชน) อยู่ด้วยกัน แต่โดยปกติแล้วทั้งคู่จะใช้วิธีการหลั่งนอก เนื่องจากทั้งฝ่ายชายและหญิงอายนที่จะต้องไปซื้ออุปกรณ์คุมกำเนิดจากร้านค้า จนกระทั่งเกิดตั้งครรภ์ขึ้นในช่วงการเรียนปี 2 ตอนที่ก๊วงมีอายุ 21 ปี (ปัจจุบันก๊วงมีอายุ 23 ปี) เธอเล่าถึงวิธีการคุมกำเนิดของเธอและแฟนว่า ไม่ได้กินยาคุมฯ เพราะไม่รู้และไม่กล้าซื้อด้วย ไม่รู้คือไม่รู้ว่าจะกินอย่างไร ก็ไม่กล้ากิน แต่รู้ว่ามี ไม่กล้าถาม ส่วนถุงยางอนามัยก็ไม่ได้ใส่ .... ผู้ชายก็รู้ว่า

ใช้แบบนี้ แต่ทำไมไม่กล้าซื้อ ขนาดผู้ชายยังไม่กล้าซื้อเลย แล้วเราเป็นผู้หญิง เราจะซื้อไหม เราก็ไม่ได้มีแฟนหลายคน เรามีแฟนแค่คนเดียวไง .... ไม่ได้คิดว่าจะต้อง เพราะก่อนหน้านี้ สมมติว่ามีอะไรกันก็หล่นอก แต่ก็ไม่เคยต้องไม่เคยพลาด คบกันมาตั้งแต่ปลาย ม.6 แต่เพิ่งมีอะไรกันตอนปี 1 เทอม 2 เอง (กุง, สัมภาษณ์)

การบอกเล่าประสบการณ์การคบกับแฟนทั้งสองคนของกุง นอกจากจะทำให้เห็นว่าวัยรุ่นหญิงชายอายุที่จะซื้อถุงยางอนามัย จนนำไปสู่การใช้วิธีคุมกำเนิดที่สะดวกที่สุด นั่นคือการหล่นอกแล้ว ยังชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงมองว่าการใช้ถุงยางอนามัยเป็นเรื่องของผู้ชาย ที่เขาควรจะได้โดยสัญชาตญาณโดยที่เขาไม่ต้องบอก เนื่องจากเป็นเรื่องน่าอายที่ผู้หญิงจะต้องพูดเรื่องนี้ และเหมารวมไปว่าผู้ชายส่วนใหญ่ก็น่าจะมีสัญชาตญาณของการคุมกำเนิด ไม่ว่าเขาจะใช้วิธีการใดในการคุมกำเนิดก็ตาม “สัญชาตญาณของผู้ชาย” ที่พวกเขา มักกล่าวถึง เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า ไม่ใช่แค่สังคมเท่านั้น แต่วัยรุ่นหญิงเองก็มีวิธีคิดที่มองว่าผู้ชายเป็นเพศที่ช้าชองในเรื่องเพศ มีความรู้เรื่องเพศมากกว่าเพศหญิง ขณะที่ผู้หญิงต้องเป็นเพศที่ไร้เดียงสาในเรื่องเพศ ไม่ควรพูดหรือแสดงกิริยาเปิดเผยในเรื่องเพศ วิธีคิดที่มีลักษณะสองมาตรฐานทางเพศเช่นนี้เป็นกำแพงกีดกันการเข้าถึงวิธีการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพในกลุ่มวัยรุ่น

ประการที่สอง จากมุมมองของวัยรุ่นหญิงและเพื่อนชาย/คู่รัก ถุงยางอนามัยเป็นเครื่องมือป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากกว่าจะเป็นเครื่องช่วยคุมกำเนิด ถุงยางอนามัยมีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความสัมพันธ์ของคู่รักด้วย เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงความไว้วางใจ เชื่อใจระหว่างคู่รัก (เช่นที่กุงได้ให้สัมภาษณ์ไปข้างต้น) วัยรุ่นหญิงบางคนอธิบายว่าหากเธอเรียกร้องให้ชายคนรักใช้ถุงยางอนามัยในขณะที่มีเพศสัมพันธ์ พวกเขาวิตกกังวลว่าแฟนจะคิดว่าเธอไม่เชื่อใจแฟน หรือแฟนอาจจะคิดว่าพวกเขาเองก็มีชายคนรักหลายคน จึงต้องป้องกันว่าจะติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ วัยรุ่นหญิงบางคนอธิบายเพิ่มเติมว่าถุงยางอนามัยทำจากพลาสติก ตนเองและชายคนรักรู้สึกว่าการใช้ถุงยางอนามัยทำให้ไม่สามารถแสดงออกถึงความรักได้อย่างเต็มที่ คนที่อยู่กินกันเป็นคู่รักและรักกันจริง ไม่เห็นว่าจะต้องใช้ถุงยางอนามัย นอกจากนี้ วัยรุ่นหญิงที่อยู่อาศัยกับฝ่ายชายแบบคู่รักเห็นว่าฝ่ายชายใช้การคุมกำเนิดโดยหล่นอกมาเป็นปีก็ไม่เกิดการตั้งครรภ์ จึงคิดว่าการหล่นอกก็ช่วยคุมกำเนิดได้ แต่ในที่สุดก็เกิดการตั้งครรภ์ ดังกรณีของซิม หลังจากมีเพศสัมพันธ์กับแฟน

ครั้งแรกที่บ้านของฝ่ายชาย ความสัมพันธ์ลึกซึ้งซึ่งยังคงมีมาอย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อเธอเรียนจบ ปวส. และได้สมัครเข้าเรียนต่อระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 และต้องย้ายเข้ามาอยู่หอพักเพื่อความสะดวกในการเดินทาง แฟนก็ได้ย้ายมาอยู่หอพักด้วยกันในช่วงนี้ เธอบอกว่าได้ลองใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดแล้ว แต่เธอมีอาการแพ้และเวียนหัว จึงไม่สามารถทานต่อไปได้ ขณะเดียวกัน เธอเป็นฝ่ายปฏิเสธที่จะใช้ถุงยางอนามัยกับแฟน เนื่องจากรู้สึกรังเกียจที่มันทำชิ้นมาจากพลาสติก ทั้งคู่จึงตกลงกันว่าจะใช้วิธีการคุมกำเนิดตามธรรมชาติ คือการหลั่งนอก ไม่กี่เดือนหลังจากนั้นเธอก็ตั้งครรภ์ เนื่องจากคุมกำเนิดโดยการหลั่งนอกไม่ทัน จนต้องหลังภายใน ขณะนั้นเธอมีอายุ 21 ปี กำลังเรียนปริญญาตรีปี 3 ซิมซึ่งปัจจุบันมีอายุ 26 ปี เล่าสถานการณ์ในตอนนั้นให้ฟังว่า

ตอนห้องช่วงนั้นอยู่หอด้วยกันแล้ว แฟนไม่ให้อยู่หอคนเดียว แต่แม่ไม่รู้หรือคะ ว่าย้ายมาอยู่ด้วยกัน ที่ห้องเพราะเราสองคนไม่ได้ป้องกัน เพราะไม่ทัน⁷ (หัวเราะ) ปกติแล้วซิมจะไม่ทานยาคุมกำเนิดเพราะทานแล้วเวียนหัว ก็เลยคุมแบบธรรมชาติ คือหลั่งนอก ซึ่งก็จะคุยกับแฟนว่าให้หลังข้างนอกไม่ให้หลังข้างใน แต่ตอนห้องไม่ทัน ก็เพราะอย่างนี้ถึงบอกว่าไม่ทันได้ป้องกัน .... เป็นตัวซิมเองที่ปฏิเสธจะใช้ถุงยาง ซิมรังเกียจ ขยะแขยงอย่างไรไม่รู้ อาจจะเพราะมันเป็นยาง (พลาสติก) แล้วมันก็ไม่ธรรมชาติ (ซิม, สัมภาษณ์)

มีเพียงวัยรุ่นหญิงส่วนน้อยเท่านั้นที่เคยใช้ถุงยางอนามัยก่อนตั้งครรภ์ แต่ต่อมาเธอและแฟนได้เปลี่ยนไปใช้วิธีการหลั่งนอก หรือพวกเขาได้เลิกกับแฟนเก่า และแฟนใหม่ไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัยในการคุมกำเนิด (ได้แก่ เพชร กุ๊ก ปริม) เพชรเป็นเพียงคนเดียวที่มีการพูดคุยเรื่องการคุมกำเนิดกับแฟนว่าจะใช้วิธีการใด ขณะที่กุ๊กและปริมไม่มีการพูดคุยเรื่องการใช้ถุงยางอนามัยกับฝ่ายชาย แต่ฝ่ายชายเป็นคนเลือกใช้เอง ในที่นี้จะยกตัวอย่างชีวิตของเพชร หลังจากที่ถูกนำเขยชมชื่นเมื่ออายุสิบขวบ ในช่วงประถมศึกษาเธอมีแฟนตามประสาเด็กๆ ต่อมาในช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายได้เริ่มคบหากับชายหนุ่มจนเป็นแฟนกัน สถานะของการเป็นแฟนทำให้เธอยอมที่จะมีเพศสัมพันธ์กับเขาตอนที่ทั้งคู่อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เธอมองว่าคนที่เธอมีเพศสัมพันธ์ด้วยเป็นแฟนของเธอเอง จึงไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจที่ความสัมพันธ์เช่นนี้

⁷ ซิมหมายถึงแฟนหลังข้างใน (เน้นโดยผู้เขียน).

จะเกิดขึ้น โดยทั้งคู่มีการพูดคุยกันว่าต้องมีการคุมกำเนิดและใช้ถุงยางอนามัยเพื่อคุมกำเนิด เมื่อเธอต้องย้ายมาศึกษาในระดับปริญญาตรีที่เชียงใหม่ เพชรดีใจมากที่เป็นอิสระจากครอบครัว และไม่ต้องทนเห็นหน้าหน้าเขาที่เคยชินใจเธอ แต่การมาเรียนเชียงใหม่ก็ทำให้เธอต้องห่างไกลกับแฟนด้วย ทั้งที่เธอคาดหวังกับความรักครั้งนี้มากกว่าอยากจะใช้ชีวิตกับผู้ชายคนนี้ไปตลอดชีวิต ต่อมาทั้งคู่เลิกรักกันในที่สุดตอนที่เพชรเรียนชั้นปีที่ 3 เนื่องจากฝ่ายชายไปมีผู้หญิงคนใหม่

หนูมีเพศสัมพันธ์กับแฟนคนก่อนหน้าสามี่หนูแค่คนเดียว กับแฟนก่อนหน้านั้น หนูไม่ได้มีอะไรกัน มีเพศสัมพันธ์กันตอน ม.ปลาย ม.สี่ แต่ว่าคนก่อนหน้าสามี่ หนูคบมาห้าปี เพศสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นความตั้งใจคะ เราคบกันมาก่อน ไม่ใช่ว่า อยู่ดีๆ จะมีก็มี มันไม่ใช่ หนูมองทุกอย่างให้เป็นกลางๆ ไม่ได้มีภาพสวยงาม .... เหมือนจะเป็นเขา นะคะ ที่คุมๆ ไม่ใช่หนู เพราะว่าหนูคงไม่คิดจะพกอะไรแบบนี้ (พกถุงยางอนามัย) ติดตัว แต่หนูกับเขา มีการคุยเรื่องการคุมกำเนิดกัน มันเป็นเรื่องที่ต้องคุยระหว่างคนสองคน (เพชร, สัมภาษณ์)

แต่กับสามี่ปัจจุบันเพชรไม่ได้คุมกำเนิด เนื่องจากคบหาและมีเพศสัมพันธ์กันได้ไม่นาน ทั้งคู่ก็เห็นร่วมกันว่าต้องการมีบุตร (คนแรก) โดยเฉพาะฝ่ายชายที่อายุมากกว่าเธอประมาณ 4 ปี และทำงานแล้วต้องการจะมีบุตรอย่างมาก เพชรตั้งครรภ์ตอนอายุ 22 ปี ขณะกำลังเรียนปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ปัจจุบันเธอมีอายุ 23 ปี

ประการที่สาม วัยรุ่นหญิงบางคนก็ไม่ได้คาดคิดว่าการที่ตนเองออกไปพบกับชายคนรักจะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ แต่เนื่องจากการได้มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกันสองคน ความอยากรู้อยากลอง จึงมีความสัมพันธ์ทางเพศโดยไม่ได้ตั้งใจ ประกอบกับวัยรุ่นหญิงบางคนรู้สึกอาย จึงไม่กล้าถามเพื่อนชายว่าทำไมถึงไม่ใช่ถุงยางอนามัย จนเกิดการตั้งครรภ์ขึ้นในที่สุด ดังกรณีของมิน เธอมีแฟนคนแรกตอนอายุประมาณ 14-15 ปี ความรักในตอนนั้นหมายถึงการไปไหนมาไหนด้วยกัน การโทรศัพท์หากัน การบอกคิดถึงกัน เธอยินยอมมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับเขา เพราะเธอรักแฟนคนนี้ เธอออกกับผู้เขียนว่าเพศสัมพันธ์เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ ไม่ได้เตรียมการมาล่วงหน้า ต่อมาเธอได้เลิกรักกับแฟนคนนี้และได้รู้จักกับแฟนคนที่ 2 มินไม่ได้อาศัยอยู่หอพัก แต่อยู่กับครอบครัวที่บ้าน เวลาที่แฟนเธอไม่ได้พาไปให้ครอบครัวรู้จัก เนื่องจากยังเด็กมากและกลัวพ่อแม่ตำหนิ เวลาที่เจอแฟนคือพื้นที่นอกบ้าน วันที่มีเพศสัมพันธ์จนนำไปสู่การตั้งครรภ์ เหตุการณ์เกิดที่บ้านของฝ่ายชาย เธอไม่ได้เตรียมตัวไปเจอแฟน (ที่อายุมากกว่าเธอประมาณ

3-4 ปี) เพื่อมีเพศสัมพันธ์ ตัวเธอจึงไม่ได้คิดจะป้องกัน ขณะเดียวกันแม้เธอจะทราบว่ายายชายไม่สวมถุงยางอนามัย แต่เธอก็ไม่กล้าถามว่าทำไมเขาไม่ใช้ถุงยางอนามัย จนเกิดการตั้งครรภ์ขึ้นในช่วงที่เธอเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และมีอายุ 16 ปี อีกทั้งเป็นช่วงเวลาที่ได้เลิกอยู่กับแฟน (พ่อของลูก) ไปแล้ว ปัจจุบันมีอายุ 21 ปี กำลังเรียนชั้นปริญญาตรีปีที่ 1 เธอเล่าให้ฟังว่า ตอนนั้นไม่ได้คิดว่าจะมี (เพศสัมพันธ์) ไม่ได้คุมกำเนิด ไม่ได้ใส่ถุงยางอนามัย แล้วก็ไม่รู้เหมือนกันว่าทำไมผู้ชายไม่ใส่ ไม่กล้าถาม แล้วตอนนั้นเธอก็ไม่ได้คิดถึงว่าเราต้องคุมกำเนิด ตอนนั้นเราคิดว่าไม่เป็นไรหรอก ไม่ท้องหรอก ประมาณ (มिन ย้ำเสียงคำว่าประมาณ) มาคิดถึงเรื่องที่โรงเรียนสอนก็ตอนที่ลูกจะคลอดแล้ว จำได้นะเรื่องที่โรงเรียนสอน แต่ตอนนั้นคิดว่าไม่เป็นไร (มิน, สัมภาษณ์)

ส่วนการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดดูเหมือนว่าจะเป็นวิธีการที่อำนาจในการคุมกำเนิดอยู่ในมือผู้หญิงมากกว่าวิธีอื่น เนื่องจากพวกเธอเป็นผู้รับประทานยาด้วยตนเอง แต่เป็นที่น่าสนใจว่าวัยรุ่นหญิงใช้การคุมกำเนิดด้วยวิธีนี้เป็นครั้งคราว และก็หยุด เพราะร่างกายมีอาการแพ้ยาคุมกำเนิดอย่างชัดเจนและมีความเชื่อว่ายาคุมกำเนิดจะส่งผลในแง่ลบต่อตนเอง กล่าวคือ บางคนมีอาการแพ้ยาเม็ดคุมกำเนิด โดยแสดงออกผ่านอาการต่างๆ ทางร่างกาย เช่น ขิมมีอาการเวียนศีรษะ จนแทบจะทำกิจวัตรประจำวันไม่ได้ ซึ่งทำให้เธอหยุดทานยาคุมกำเนิดไปโดยปริยาย ขณะที่ผู้หญิงมีอาการผื่นขึ้นตามเนื้อตัวทันทีที่รับประทานและมีอาการมองเห็นผิดปกติ จนต้องเข้ารับการรักษาจากแพทย์ วัยรุ่นหญิงยังเชื่อว่าการทานยาเม็ดคุมกำเนิดจะทำให้อ้วน เนื่องจากเป็นการทานฮอร์โมนเป็นประจำ พวกเธอยังได้ยินมาว่าหากทานยาเม็ดคุมกำเนิดติดต่อกันหลายปี เมื่อต้องการมีบุตรจะทำให้มีบุตรยาก มดลูกแห้ง นอกจากนี้ วัยรุ่นหญิงเห็นว่าเป็นเรื่องน่าอายที่ผู้หญิงจะไปซื้อยาเม็ดคุมกำเนิด และต้องคอยพกยาเม็ดคุมกำเนิดตลอดเวลา หากพ่อแม่ หรือบุคคลอื่นพบเห็นยาคุมเม็ดกำเนิดในกระเป๋าของพวกเธอ ก็อาจจะถูกต่อว่า หรือถูกมองว่าเป็นผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายทุกๆ ที่ยังอยู่ในวัยเรียนหนังสือ เป็นผู้หญิงที่ไม่ดี มีความประพฤติไม่เหมาะสม ดังเรื่องของพิมและกัญ ตามลำดับดังนี้

พิมใช้ยาเม็ดในการคุมกำเนิด แต่เมื่อทานยาติดต่อกันไปได้ประมาณ 2 ปีครึ่ง เมื่อเธอไปค้างที่บ้านของแฟนหนุ่ม พี่ของเธอ ซึ่งอยู่อาศัยที่บ้านนี้เช่นเดียวกันและทราบว่าทั้งคู่มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกันมานานแล้ว บอกกับพิมว่าการทานยาเม็ดคุมกำเนิดเป็นระยะเวลานาน จะทำให้กลายเป็นคนที่มีบุตรยาก และเธอได้ยินมาว่ายาจะยังคงออกฤทธิ์ประมาณ 3 เดือนหลัง

จากหยุดยา เธอจึงมีเพศสัมพันธ์โดยที่ไม่มีการคุมกำเนิดวิธีอื่น และเธอก็ตั้งครรภ์ในที่สุด พิมบอกกับผู้เขียนว่า เพศสัมพันธ์ในช่วงเดือนแรกหลังจากหยุดทานยาเม็ดคุมกำเนิดนั่นเองที่ทำให้เธอตั้งครรภ์ตอนอายุ 19 ปี ขณะกำลังศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 ปัจจุบันเธออายุ 25 ปี เธอเล่าถึงความเชื่อเรื่องยาคุมกำเนิดของตนเองในขณะนั้นว่า

อย่างคู่พิมก็มีการคุมกำเนิดนะ โดยจะกินยาคุมแบบเม็ด กินยาคุมมาสองปีกว่า แล้วพี่ที่อยู่บ้านแฟนเขาบอกว่า อย่ากินยาคุมเยอะ เดี่ยวเวลาที่อยากมีลูกจะมีลูกยาก พิมก็เลยหยุด พอหยุดก็ท้องเลย (หัวเราะ) ตอนนั้นถึงกับง เพ็งไปบวชเจ็ดวัน เจ็ดคืนมา พอลงมาก็ท้องเลย แต่ไม่ได้อธิษฐานขออะไรนะ (หัวเราะเป็นมุขตลก) .... ตอนนั้นเหมือนรู้มาว่า ถ้าหยุดทานยาคุมฯ แล้ว สอริโมนจะอยู่อีกประมาณ สองสามเดือน ก็คิดว่าสอริโมนยังอยู่ ยังสามารถคุมฯ ได้ แต่ปรากฏว่าพอหยุดกินเดือนแรกก็ท้องเลย (พิม, สัมภาษณ์)

ตอนที่เธอเล่าให้ผู้เขียนฟังเรื่องการคุมกำเนิดและพยายามนึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต เช่น เมื่อเลิกทานยาเม็ดคุมกำเนิดแล้ว ทำไมถึงไม่คุมกำเนิดโดยวิธีการอื่นจนเกิดการตั้งครรภ์ สามีของเธอก็ยังนั่งพูดคุยและช่วยตอบคำถามอยู่ด้วย ซึ่งทำให้เห็นว่าเป็นไปได้ว่าก่อนตั้งครรภ์ทั้งคู่คงได้ปรึกษากันเรื่องการทาน/การหยุดรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด โดยมีการตัดสินใจร่วมกันในการหยุด/ไม่หยุดการทานยาเม็ดคุมกำเนิด ขณะที่กึ่งบอกว่า ยาคุมกำเนิดผูกติดอยู่กับภาพลักษณ์ด้านลบบางอย่าง ซึ่งทำให้ส่วนหนึ่งเธอไม่คิดที่จะเลือกใช้ยาคุมกำเนิด ดังที่เธอแสดงความคิดเห็นว่า “กึ่งมองว่าคนกินยาคุมต้องเป็นพวกอาชีวะฯ ไร มันถึงเป็นภาพลบของกึ่ง เป็นภาพลบตอนที่เรายังไม่มีความรู้เรื่องนี้” (กึ่ง, สัมภาษณ์)

เป็นที่น่าสังเกตว่า วิธีการคุมกำเนิดโดยการนับวันเพื่อกำหนดระยะเวลาปลอดภัย (safety period) ซึ่งเป็นวิธีการพื้นฐานและถูกบรรจุไว้ในตำราเรียนของชั้นมัธยมศึกษา เป็นวิธีการที่วัยรุ่นหญิงไม่ได้เลือกใช้เลย เพราะคำนวณไม่เป็น สิ่งที่ยุวกวัยรุ่นสามารถทำได้จากชั้นเรียนคือประโยคที่ว่า “หน้า 7 หลัง 7” แต่พวกเขาไม่รู้นับอย่างไร ประกอบกับประจำเดือนของพวกเขาซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นมักมาไม่สม่ำเสมอ จึงเป็นการยากที่นับได้อย่างแม่นยำ วิธีการนี้จึงไม่ได้รับความสนใจ เช่น บทสนทนาระหว่างพิมและเพื่อนของเธอที่มาทานข้าวร่วมกับผู้เขียน เพื่อนของเธอถามว่านับวันปลอดภัยเป็นหรือไม่ พิมตอบว่า “นับจากวันที่เมนส์มาวันสุดท้ายใช้ไหม จำไม่ได้วะ เรื่องนับก็ไม่เป๊ะนะ นับไม่เป็น”

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการคุมกำเนิดในวัยรุ่น

แม้ว่าการคุมกำเนิดจะเป็นวิธีการทางการแพทย์ที่ใช้ในการป้องกันการปฏิสนธิหรือป้องกันไม่ให้เกิดการตั้งครรภ์ขึ้น อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าการคุมกำเนิดไม่ใช่เรื่องทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เท่านั้น แต่เป็นเรื่องทางสังคมวัฒนธรรมด้วย เพราะเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิงอย่างสำคัญ กล่าวคือ เมื่อสนทนากับวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในประเด็นการเลือกใช้วิธีการคุมกำเนิดของแม่วัยรุ่นและเพื่อนชาย ทำให้ผู้เขียนสงสัยว่าหญิงวัยรุ่นและแฟนมีการพูดคุยเรื่องการคุมกำเนิดหรือไม่ ตัวอย่างเช่น กุ้ง ซึ่งให้คำตอบดังนี้

ผู้เขียน: “แล้วมีการคุยกันใหม่ว่าจะใช้วิธีไหนในการคุมกำเนิด”

กุ้ง: “ไม่เคยมานั่งคุยจริงจัง”

ผู้เขียน: “เราไม่ได้พูดหรือ เราไม่กล้าพูดหรือ”

กุ้ง: “ใช่ เราก้ไม่กล้าพูด ไม่กล้าถามเรื่องการป้องกัน...ความจริงเป็นหน้าที่ของผู้ชายใช่ไหม ก็ไม่ใช่ เราก้ไม่เคยบอก คือมันน่าจะรู้ของมันอยู่แล้วว่าต้องคุม”

ผู้เขียน: “แล้วน้องผู้ชาย ไม่กลัวเราท้องหรือ”

กุ้ง: “ไม่รู้กับเขาเหมือนกัน เหมือนกับมัน (แฟน) ก็ไม่ค่อยมีความรู้เรื่องนี้เหมือนกันนั่นแหละ มันก็คิดว่าหลังนอกก็ไม่ท้องหรอก เหมือนกับว่าเรารู้แต่เราไม่ค่อยให้ความสำคัญ เพราะว่าเราไม่ได้คิดว่าจะมีประสบการณ์ตอนนั้น ตอนนั้นมันยังเด็กอยู่ มาสอนอะไรตอนนี้ เราจะไปรู้ได้ยังไง อย่างนับวันตกไข่ ตอนนั้นก็ยังไม่เป็น แต่กุ้งคิดหลังจากท้องแล้ว ว่าที่มีลูกตอนอายุ 21 ปี เพราะว่ามันน่าจะเป็นช่วงที่สมบูรณ์ เพราะสามปีก่อนหน้ามันไม่มี” (กุ้ง, สัมภาษณ์)

ขณะที่เอ็มก็ใช้วิธีการหลังนอกในการคุมกำเนิดเช่นกัน เธอแน่ใจว่าตนเองท้องกับแฟนคนก่อน (ซึ่งเป็นผู้ชายคนที่ 5 ที่เอ็มคบหาเป็นแฟน แต่เป็นแฟนคนที่ 4 ที่เธอมีเพศสัมพันธ์ด้วย) ทั้งคู่พบกันที่ผับแห่งหนึ่ง โดยฝ่ายชายเข้ามาขอเบอร์โทรกับเอ็ม เช้าวันรุ่งขึ้นเขาก็โทรมาพูดคุย และเริ่มชวนไปเที่ยวบ้านของเขาที่จังหวัดใกล้เคียง ซึ่งสามารถขับรถไปกลับได้

ภายในวันเดียว เมื่อคบกันได้ประมาณหนึ่งอาทิตย์ก็เริ่มมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกันที่บ้านของฝ่ายชายนั่นเอง ซึ่งเป็นเวลาที่พ่อแม่และพี่สาวของฝ่ายชายไม่อยู่บ้าน เพศสัมพันธ์ครั้งที่สามของทั้งคู่นำไปสู่การตั้งครรภ์ตอนที่เอ็มเรียนปริญญาตรีชั้นปีที่ 4 อายุ 22 ปี ต่อมาประมาณ 1 เดือนเอ็มก็ขอเลิกงานเนื่องจากเธอไม่ได้คิดว่าจะคบเขาจริงจัง การตั้งครรภ์ของเธอเกิดจากการที่ตัวเธอเองก็ไม่ได้คุมกำเนิด ขณะที่ฝ่ายชายก็ไม่ได้ใส่ถุงยางอนามัย แต่ใช้วิธีการหลั่งนอก ซึ่งทั้งคู่คิดว่าคงไม่ทำให้ท้อง อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ตอนนั้นเธอไม่แน่ใจว่า เขาหลั่งนอกหรือหลั่งในเนื่องจากเคยมีเพศสัมพันธ์กันเพียงไม่กี่ครั้งจึงไม่รู้จังหวะและอาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ เอ็มซึ่งปัจจุบันอายุ 27 ปี เล่าว่า

วันนั้นไปเที่ยวผับกับเพื่อนสมัย ม.ปลาย เนื่องจากเพื่อนนอกหักกับแฟนที่คบมา 4 ปี นนท์ก็เข้ามาหาเราเอง เขาเป็นนักศึกษาอยู่เหมือนกัน (แต่อยู่คนละมหาวิทยาลัย) เขาก็ขอเบอร์ไป อีกวันหนึ่งเขาก็โทร. มาชวนไปเที่ยว เขาชอบชวนไปเที่ยวบ้านของเขาที่ต่างจังหวัด พอรู้จักกันประมาณ 1 อาทิตย์ ไปมีอะไรกันที่บ้าน (หัวเราะ) เพราะแม่ พ่อ พี่สาวของเขาไม่อยู่บ้าน ที่ท้องเพราะไม่รู้ว่าเขาหลั่งนอก/หลั่งใน ปกติแล้วหลังจากมีอะไรกันเราจะไม่ถามไถ่ แต่แฟนก่อนหน้าเราจะสนิทกันจะรู้จังหวะ แต่คนนี้ยังไม่สนิทกันไง เราก็ไม่ได้พูดเรื่องป้องกัน ไม่ได้ถามอะไรเลย เขาก็ไม่ได้ถาม เราก็ไม่ถามเขา หลังจากมีอะไรกันเสร็จ เราแปลกใจว่าทำไมผู้ชายคนนี้จะอาดสะอาดจังวะ ไม่เห็นเปื้อนอะไรเลย ถ้าเป็นผู้ชายคนอื่นเขาจะต้องมีผ้าอะไรมารอง เราก็คิดในใจว่า “มันเอาไปหลังตรงไหนวะ” แต่เราก็ไม่กล้าไปถามผู้ชาย เราก็กังวลตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาว่าจะท้องรีเปลา ตอนนั้นยังไม่รู้เรื่องยาคุมฉุกเฉิน โคตรโง่เลย (เอ็ม, สัมภาษณ์)

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ปรากฏอยู่ในการคุมกำเนิด ไม่ว่าจะเป็นการที่วัยรุ่นหญิงอายุที่จะคุยเรื่องการคุมกำเนิด ความกังวลว่าเพื่อนชายจะมองตนเองว่าเป็นผู้หญิงที่เินจิดในเรื่องเพศหากเป็นคนเริ่มพูดคุยเรื่องการคุมกำเนิด จนนำไปสู่การไม่พูดคุย สอบถาม ตกลงเรื่องวิธีการคุมกำเนิดกับเพื่อนชาย และเกิดการตั้งครรภ์ขึ้น ล้วนชี้ให้เห็นว่าเพศภาวะ มีอิทธิพลต่อวิถีคิด อารมณ์ความรู้สึก การกระทำ การต่อรองในการมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดของวัยรุ่นหญิงอย่างมาก

น่าสนใจว่าวัยรุ่นหญิงเหล่านี้ (บางครั้งรวมถึงผู้ชาย) มีกลยุทธ์ 2 แบบ เพื่อให้หลีกเลี่ยงที่จะเปิดเผยว่าตนเองเป็นผู้ใช้อุปกรณ์/ยาคุมกำเนิด (รวมถึงอุปกรณ์ตรวจการตั้งครรภ์ด้วย) ได้แก่

กลยุทธ์แรก พวกเขาซื้ออุปกรณ์หรือยาคุมกำเนิดที่ร้านค้าที่ห่างไกลจากชุมชนของตนเอง เพื่อหลีกเลี่ยงไม่เป็นข่าวในละแวกบ้าน ให้คนอื่นไปนินทา ตัวอย่างเช่น กุ๊ก ปัจจุบันเธอมีอายุ 26 ปี เธอเล่าว่าตอนที่รู้ว่าตั้งครรภ์เธอมีอายุ 20 ปี ขณะกำลังเรียน ปวส. ปีสุดท้าย เธอเล่าประสบการณ์การคุมกำเนิดก่อนการตั้งครรภ์ให้ผู้เขียนฟังว่า ตอนนั้นเธอพยายามที่จะไม่ซื้อยาคุมกำเนิดใกล้บ้าน แต่จะซื้อจากร้านขายยาที่ค่อนข้างห่างจากบ้าน

ถ้าอยู่แถวบ้านก็จะไม่ซื้อหรือซื้อไม่ได้ เดี่ยวแม่รู้ เดี่ยวเจอบุคคลรู้จัก โดยเฉพาะคนที่รู้จักแม่ก็แย่เลย เราก็จะมาซื้อยาคุมฯ ที่ร้านที่อยู่ห่างจากบ้านแฟนมากกว่า เพราะที่นี่ไม่มีใครรู้จักเรา เข้าไปในร้านเจ้าของร้านก็ไม่รู้จักเรา (กุ๊ก, สัมภาษณ์)

กลยุทธ์ที่สอง หญิงวัยรุ่นให้ผู้อื่นซื้ออุปกรณ์/ยาคุมกำเนิด/อุปกรณ์ทดสอบการตั้งครรภ์แทนตนเอง โดยผู้อื่นในที่นี้หมายถึงเพื่อนผู้หญิงที่มีภาพลักษณ์เป็นคนเชื่อมั่นในตัวเองสูง ไม่สนใจว่าสังคมจะมองตนเองอย่างไร หรือเพื่อนที่เป็นทอม เป็นกะเทย หรือแฟนหนุ่ม ดังเช่นประสบการณ์ของบี ที่ตั้งท้องตอนเรียนชั้นมัธยมปีที่ 6 ขณะที่มีอายุ 18 ปี ปัจจุบันเป็นคุณแม่ลูกหนึ่งวัย 26 ปี เธอเล่าให้ผู้เขียนฟังถึงประสบการณ์การซื้อยาเม็ดคุมกำเนิดและอุปกรณ์ทดสอบการตั้งครรภ์ว่า

พอมีเซ็กซ์ก็คิดว่ามันคงไม่ “แมทช์” (match) มันคงไม่เกิดหรือ เพราะอะหลังข้างนอกใจ แต่ก็ติด (หัวเราะขำ) เหมือนในหนังเนอะ คิดว่าไม่ติด บีก็คิดว่าอย่างนั้น ก็เลยไม่คุมฯ ไร .... ไม่คิดกินยาคุมฯ เพราะว่ากินไม่เป็น ไม่กล้า เพราะร้านขายยาอยู่ตลาด ถ้าไปซื้อยาคุมฯ ก็จะมีคนรู้ เหมือนไฟไหม้ฟาง ขนาดบียังให้แฟนไปซื้อเลย เมื่อก่อนเชื่อว่าซื้อยาคุมแล้วมาตำใส่ผม ผมจะยาวเร็ว เราก็เอาไปอ้างว่าเอาไปใส่ผม เป็นฮอริโมนอะไรแบบนี้...ตอนที่สงสัยว่าท้อง มันเป็นความกังวลตอนแรกเมนส์ไม่มาเดือนที่ 1 ก็คิดว่าช่างมัน เมนส์ฉันมันก็ไม่มาตรงอยู่แล้ว รอเดือนหน้ามันก็มา พอเดือนที่สองเมนส์ไม่มา ก็ต้องไปแอบซื้อที่ตรวจครรภ์ ที่ร้านขายยาในตลาด เพราะเราไม่กล้า ก็ฝากเพื่อนซื้ออีกที ฝากเพื่อนที่ร้ายๆ หน่อยซื้อมาให้... (บี, สัมภาษณ์)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในด้านหนึ่ง สังคมมักมีภาพเหมารวมว่า วัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียนไม่มีความรู้เรื่องการคุมกำเนิด และไม่มีการป้องกันการตั้งครรภ์ที่อาจเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ แต่ข้อมูลจากบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า วัยรุ่นหญิงส่วนใหญ่พอมีความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิดและมีการคุมกำเนิดเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ หากแต่วิธีการที่มักจะใช้ (โดยเฉพาะการหลั่งนอก) นั้นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ และมักขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของฝ่ายชายว่าจะเลือกใช้วิธีไหนหรือไม่ใช้เลย ในแง่นี้การคุมกำเนิดจึงไม่ใช่ประเด็นทางชีววิทยาและการเจริญพันธุ์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังมีมิติทางสังคมและวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องด้วย คือ การคุมกำเนิดสัมพันธ์กับเพศภาวะและบรรทัดฐานทางสังคมแบบชายเป็นใหญ่ เช่น วัยรุ่นหญิงและฝ่ายชายที่อยู่กันแบบคู่รักมองว่าการใช้ถุงยางอนามัยเป็นเครื่องสะท้อนความไม่เชื่อใจกัน วัยรุ่นหญิงเข้าถึงอุปกรณ์คุมกำเนิดได้อย่างจำกัด และมีอำนาจต่อรองในการคุมกำเนิดน้อยกว่าฝ่ายชาย เนื่องจากรู้สึกอายและไม่เหมาะสมหากตนเองจะต้องไปซื้ออุปกรณ์คุมกำเนิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างสังคมเป็นตัวกีดกันการเข้าถึงและอำนาจของวัยรุ่นหญิงในการคุมกำเนิด นอกจากนี้ การคุมกำเนิดยังสัมพันธ์กับความเชื่อทางสังคมด้วยเช่นกัน ทำให้วัยรุ่นหญิงบางคนเชื่อว่าการรับประทานยาเม็ดคุมกำเนิด (ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้หญิงพอมีอำนาจในการควบคุมการคุมกำเนิด เนื่องจากตนเองเป็นผู้รับประทาน) มีผลลบต่อร่างกายหรือทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางลบแก่ผู้ใช้ จึงไม่เลือกใช้วิธีนี้ หรือใช้บ้างไม่ใช้บ้าง ส่งผลให้การตัดสินใจและอำนาจในการคุมกำเนิดไปตกอยู่ที่ฝ่ายชาย

บทสรุป

งานศึกษาเกี่ยวกับการคุมกำเนิดในวัยรุ่นจำนวนไม่น้อยชี้ให้เห็นว่า วัยรุ่นไม่มีการปรึกษาเรื่องการคุมกำเนิดก่อนมีเพศสัมพันธ์ เช่น หนังสือพิมพ์ *ไทยโพสต์* ฉบับวันที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2552 ได้อ้างอิงคำให้สัมภาษณ์ของศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุรศักดิ์ ฐานีพานิชสกุล คณบดีวิทยาลัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในฐานะผู้แทนสภาวิชาการคุมกำเนิดแห่งชาติอาเซียนแปซิฟิกประจำประเทศไทย เกี่ยวกับการสำรวจทัศนคติการมีเพศสัมพันธ์และการคุมกำเนิดในวัยรุ่นชายหญิงใน 15 ประเทศจากทุกทวีปทั่วโลก กลุ่มตัวอย่างเฉลี่ยร้อยละ 31 ไม่มีการปรึกษาเรื่องการคุมกำเนิดก่อนมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก โดยในประเทศไทยมีอัตราสูงถึงร้อยละ 41 ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ผู้เขียนบทความ

นี้พบจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ซึ่งเห็นได้ว่าวัยรุ่นหญิงและเพื่อนชาย/คนรักแทบไม่ค่อยได้พูดคุยกันอย่างจริงจังว่าจะต้องคุมกำเนิด และควรใช้วิธีการใดที่จะมีประสิทธิภาพ วัยรุ่นหญิงให้เหตุผลว่าการที่พวกเขาไม่ค่อยได้คุยเรื่องการคุมกำเนิดกับเพื่อนชายหรือคนรักอย่างจริงจังนั้น เนื่องจากรู้สึกอาย รู้สึกว่าไม่เหมาะสมที่ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายที่ต้องเริ่มต้นพูดเรื่องเพศและการคุมกำเนิดก่อน นอกจากนี้ วัยรุ่นหญิงยังเชื่อว่าการคุมกำเนิดเป็นหน้าที่ของผู้ชาย เนื่องจากมีความรู้ทางเพศมากกว่าตนเอง และหากผู้ชายจะไปซื้ออุปกรณ์คุมกำเนิด (เช่น ถุงยางอนามัย) ก็อาจจะถูกต่อว่าหรือดูถูกน้อยกว่าการที่ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายไปซื้อถุงยางอนามัยหรือยาคุมกำเนิด แต่ในทางกลับกัน วัยรุ่นหญิงเล่าว่าฝ่ายชายเองก็รู้สึกอายเช่นกันและคิดว่าไม่สะดวกที่จะต้องไปซื้อถุงยางอนามัย ดังนั้น การคุมกำเนิดที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปตามแต่สถานการณ์และเป็นเรื่องของความสะดวกที่สามารถทำได้ทันทีทันใด ซึ่งส่วนมากมักจะเป็นวิธีการหลั่งนอก หรือหลังจากมีเพศสัมพันธ์แล้วฝ่ายหญิงก็อาจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ซึ่งการคุมกำเนิดด้วยวิธีนี้เกิดความผิดพลาดได้สูงและอาจนำไปสู่การตั้งครรภ์

การคุมกำเนิดจึงเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชาย ที่ถูกกำกับด้วยบรรทัดฐานทางสังคมที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อนด้านเพศ กล่าวคือ ร่างกายและพฤติกรรมทางเพศของหญิงชายถูกให้ความหมายและควบคุมอย่างไม่เท่าเทียมกัน วัยรุ่นหญิงถูกควบคุมอยู่ภายใต้บรรทัดฐานของสังคมที่เชื่อว่า “ผู้หญิงที่ดี” ต้องไม่ประสีประสา ไม่มีความรู้เรื่องเพศ และไม่มีประสบการณ์ทางเพศ (โดยเฉพาะก่อนแต่งงาน) ขณะที่ “ชายไทยแท้” ควรจะมีประสบการณ์การทางเพศทั้งก่อนและหลังการแต่งงาน มีความเจนจัดในเรื่องเพศ อุดมการณ์และวิถีปฏิบัติทางเพศเช่นนี้ ทำให้วัยรุ่นหญิงไม่กล้าพูดคุยโดยตรงว่าให้ฝ่ายชายคุมกำเนิดหรือไม่กล้าที่จะเป็น “ผู้ริเริ่ม” คุมกำเนิดเอง (เช่น พกถุงยางหรือยาเม็ดคุมกำเนิด) เนื่องจากกลัวจะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี เป็นหญิงที่เตรียมตัวไปมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชาย อุดมการณ์ดังกล่าวยังส่งผลให้ผู้หญิงมีอำนาจน้อยกว่าในการต่อรองเรื่องการคุมกำเนิดกับฝ่ายชาย ประสบการณ์ชีวิตและวิถีชีวิตด้านเพศของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียนนั้นมีความซับซ้อนไม่สามารถจัดประเภทหรือประทับตราพวกเขาว่าเป็นเพียงหญิงที่ไม่ดีแบบที่สังคมทั่วไปมักมอง พวกเขาเองก็ยอมรับอุดมการณ์ทางเพศแบบชายเป็นใหญ่มาไว้ในตนเองไม่มากนักน้อย ทำให้รู้สึกอายที่ต้องพูดกับเพื่อนชายหรือคนรักโดยตรงเรื่องการคุมกำเนิด รู้สึกว่าไม่เหมาะสมและอายที่ฝ่ายหญิงจะต้องไปซื้ออุปกรณ์คุมกำเนิด และการที่สังคมมักจะมีมุมมองแบบเป็น

สองข้อที่แตกต่างกันคือ หญิงที่รักษานวลสงวนตัวจัดว่าเป็น “หญิงที่ดี” กับหญิงที่มีประสบการณ์ทางเพศ (โดยเฉพาะก่อนแต่งงาน) จัดเป็น “หญิงที่ไม่ดี” นั้น ทำให้เห็นว่าอุดมการณ์ทางเพศแบบชายเป็นใหญ่ที่ปรากฏในการคุมกำเนิดเป็นสิ่งที่ต้องถูกทบทวน

ข้อมูลข้างต้นชี้ให้เห็นว่าวัยรุ่นหญิงที่มีเพศสัมพันธ์และตั้งครรภ์ในวัยเรียนที่ใครๆ มักมองว่าพวกเธอละเมิดบรรทัดฐานทางสังคมว่าด้วย “ผู้หญิงที่ดี” แต่หากพิจารณาให้ลึกลงไปจะพบว่าพวกเธอก็รับรู้และคล้อยตามบรรทัดฐานเหล่านั้นเช่นกัน ดังเช่นที่วัยรุ่นหญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน มองว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นวิธีการหนึ่งที่คนรักกันจะกระทำต่อกัน และเป็นการแสดงออกถึงความรักที่เขามีต่อเขา (วาทินี วิชัยยา 2556: 75-76) ซึ่งอยู่ในวัยที่ยังทำอะไรได้ แต่ต้องห้ามท้อง เมื่อวัยรุ่นหญิงมีเพศสัมพันธ์ หรืออยู่กินกับเพื่อนชาย/คนรัก โดยที่ครอบครัวของเธอไม่ทราบ พวกเธอกลับต้องพบกับความกดดันที่เกิดขึ้นในความคิดคำนึงของตนเอง กล่าวคือ พวกเธอกังวลว่าครอบครัวของตนจะทราบว่ามันมีเพศสัมพันธ์ทั้งที่ยังเรียนหนังสือไม่จบและยังไม่ได้แต่งงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลัวว่าตนเองจะตั้งครรภ์ โดยกลุ่มวัยรุ่นหญิงที่มีการคุมกำเนิดโดยวิธีหลั่งนอก จะมีความกังวลอย่างมากว่าอาจจะตั้งครรภ์ขึ้นมาในวันใดวันหนึ่ง แต่ก็มักไม่ได้เอ่ยปากบอกฝ่ายชายถึงความกังวลนั้น ในบางคู่ไม่มีการพูดคุยถึงเรื่องการคุมกำเนิดเลยด้วยซ้ำไป ก็พยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้อื่น (ที่ตนเองรู้จัก) ทราบว่าตนเองเข้าถึงยาและอุปกรณ์คุมกำเนิดเหล่านั้น

บทความนี้จึงชวนตั้งข้อสังเกตว่า สังคมไม่ควรมองการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นหญิงในวัยเรียนอย่างผิวเผิน หรือมองเพียงแค่ว่าเป็น “ปัญหาทางสังคม” เช่น วัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียนเป็นผู้หญิง “ใจแตก” “ไม่รักษานวลสงวนตัว” แต่ควรทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้อย่างสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น การพัฒนาระบบการศึกษาที่เป็นทางการ การคาดหวังว่าวัยรุ่นควรต้องแสดงบทบาทหลักคือเรียนหนังสือ รวมทั้งอุดมการณ์ทางเพศและเพศวิถีในสังคมไทย ซึ่งล้วนมีส่วนหล่อหลอมประสบการณ์ อารมณ์ และความรู้สึกของวัยรุ่นหญิงที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- กฤตยา อาชวนิจกุล และพริศรา แซ่ก้วย. 2551. “การควบคุมเรื่องเช็กส์กับเพศวิถีที่เปลี่ยนไป.” ใน *ประชากรและสังคม 2551: มติ ‘เพศ’ ในประชากรและสังคม*, บรรณาธิการ โดย กฤตยา อาชวนิจกุล และ กาญจนา ตั้งชลทิพย์, 80-95. นครปฐม: สำนักพิมพ์ ประชากรและสังคม.
- จอมญาติา ชื่นประจักษ์กุล. 2548. “การถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นหญิงผ่านระบบการศึกษา ในโรงเรียนสตรี.” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสตรีศึกษา สำนักบัณฑิต อาสาสมัคร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐิติพร อิงคदारวงศ์, สุรีย์พร กฤษเจริญ, กัญจน์ พลอินทร์ และญาวณี จรูญศักดิ์. 2550. “พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นหญิงในโรงเรียนอาชีวศึกษา.” *สงขลานครินทร์ เวชสาร* 25 (6): 511-520.
- นันทิรา ขำภิบาล. 2530. “นโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงไทยในสมัยสร้างชาติของจอมพล ป. พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481 - 2487).” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา ประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิภา จิรภัทร์. 2540. “การควบคุมเรื่องเพศในผู้หญิงไทยปัจจุบัน: กรณีศึกษาการควบคุมเรื่องเพศ ในวัยรุ่น.” วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยามหาบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปณิธิ สุขสมบุรณ์. 2554. “เพศภาวะ (Gender) และเพศวิถี (Sexuality) ข้ามวัฒนธรรม กรณี ศึกษาการย้ายถิ่น และการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงไทยกับสามีชาวตะวันตก ในสังคมปัจจุบัน.” *วารสารเพศวิถีศึกษา* 1: 109-133.
- พรทิพย์ มีชัย, ชไมพร บุญร่วม, พรเพชร สิมพา, ณัฐนิชา แต่งสกุล, สุรศักดิ์ ไชยสงค์ และ อิศรา จุมมาลี. 2556. “ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉินใน นักเรียนนักศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม.” Paper presented at the 5th Annual Northeast Pharmacy Research Conference of 2013, Mahasarakham, February 16-17.

- ยศ สันตสมบัติ. 2533. *อำนาจ บุคลิกภาพและผู้นำการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. 2545. "มานุษยวิทยาไทยกับงานวิจัยภาคสนาม." ใน *คนใน: ประสบการณ์ ภาคสนามของนักมานุษยวิทยาไทย*, บรรณาธิการโดย ปรีดา เฉลิมเฝ้า กอนันต์กกุล, 77-112. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ลือชัย ศรีเงินยวง. 2552. *คู่มือการทำงานเพื่อนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหาสุขภาพทางเพศ และการเจริญพันธุ์ของวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ.
- วรารภรณ์ แซ่มสนิท. 2551. *วิธีคิดเรื่องเพศวิถีของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างความเข้าใจ เรื่องสุขภาพผู้หญิง.
- วาทีนีย์ วิชัยยา. 2556. " 'แม่วัยรุ่น': ประสบการณ์ชีวิต เพศภาวะ และเพศวิถี." *วิทยานิพนธ์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล (สังคมวิทยา) คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. 2545. *สตรีนิยม: ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.
- สมยศ เชื้อไทย. 2553. *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับใช้เรียน)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- อวบ มีแดนไผ่. 2547. *เรื่องเล่าเกี่ยวกับชีวิตของผู้นำชุมชนชาวแพ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Adolescent Development And Participation Unit. 2006. *Programme Division Adolescent Development: Perspectives and Frameworks. A summary of adolescent needs, an analysis of the various program approaches and general recommendations for adolescent programming*. UN Plaza, NY: United Nations Children's Fund (UNICEF).
- Borise, Stephanie. 2009. *Adolescent Sexual and Reproductive Health, Toolkit for Humanitarian Settings: A companion to the inter-Agency field manual on reproductive health in humanitarian settings*. USA: Save the Children and UNFPA.

De Young, John E. 1963. *Village life in Modern Thailand*. United State of America: University of California Press.

Lyttleton, Chris. 1999. "Changing the Rules: Shifting bounds of adolescent sexuality in Northeast Thailand." in *Gender and Sexualities in Modern Thailand*, edited by Peter A. Jackson and Nerida M. Cook, 28-42. Chiang Mai: Silkworm Books.

เอกสารออนไลน์

"พบวัยรุ่นไทยทำแท้งพุ่ง ไม่รู้เรื่องการคุมกำเนิด." *ไทยโพสต์*, 28 กันยายน 2552. สืบค้นวันที่ 9 ตุลาคม 2556. <http://www.thaipost.net/node/11408>.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2555. "สภาวะการมีบุตรของวัยรุ่นไทย พ.ศ. 2554." สืบค้นวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2556. http://www.m-society.go.th/content_stat_detail.php?pageid=1019.

สัมภาษณ์

กูก. 2556. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. เชียงใหม่: 20 เมษายน.

กุง. 2555. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. เชียงใหม่: 29 ธันวาคม.

___ . 2556. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. เชียงใหม่: 19 เมษายน.

chim. 2556. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. เชียงใหม่: 20 กุมภาพันธ์.

ปิ. 2555. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. ลำพูน: 28 ธันวาคม.

พิม. 2555. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. กรุงเทพฯ: 21 ธันวาคม.

เพชร. 2555. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. กรุงเทพฯ: 26 ธันวาคม.

มิน. 2555. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. เชียงใหม่: 8 ธันวาคม.

เอ็ม. 2556. *สัมภาษณ์โดยผู้เขียน*. เชียงใหม่: 8 มกราคม.